

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

दे॒वा॒सु॒राः सं॒य॑त्ता आ॒स॒न्ते न व्य॑जयन्त॒ स ए॒ता
इन्द्र॑स्त॒नूर॑पश्य॒ता उपा॑धत्त॒ ताभि॑र्वै स त॒नुव॑मिन्द्रि॒यं वी॑र्यमा॒त्मन्न॑धत्त॒
ततो॑ दे॒वा अ॑भ॒वन्प॒रासु॒रा यदिन्द्र॑त॒नूरु॑प॒दधा॑ति त॒नुव॑मे॒व
ताभि॑रिन्द्रि॒यं वी॑र्यं यज॑मान आ॒त्मन्ध॑त्तेऽथो॒ सेन्द्र॑मे॒वाग्नि॑ः सत॑नुं
चिनु॑ते भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यः (१)

भ॒व॒ति य॒ज्ञो दे॒वेभ्यो॑ऽपा॑क्राम॒त्तम॑व॒रुधं॑ नाश॑कृ॒वन्त
ए॒ता य॑ज्ञत॒नूर॑पश्य॒न्ता उपा॑धत्त॒ ताभि॑र्वै ते य॒ज्ञमवा॑रुन्धत्त॒
यद्य॑ज्ञत॒नूरु॑प॒दधा॑ति य॒ज्ञमे॒व ताभि॑र्यज॑मानोऽव॒ रुन्धे॑ त्रय॑स्त्रि॑ः शत॑मुप॒
दधा॑ति त्रय॑स्त्रि॑ः श॒द्वे दे॒वता॑ दे॒वता॑ ए॒वाव॑ रु॒न्देऽथो॒
सा॒त्मा॑नमे॒वाग्नि॑ः सत॑नुं चिनु॑ते सा॒त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के (२)

भ॒व॒ति य ए॒वं वेद॑ ज्योति॑ष्मतीरुप॒ दधा॑ति ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधात्ये॒
अ॒ग्निश्चितो॑ ज्व॑लति॒ ताभि॑रे॒वैन॑ः॒ समि॑न्द्र उ॒भयो॑रस्मै
लो॒कयो॑ज्योति॑र्भवति नक्ष॑त्रेष्ट॒का उप॑ दधात्ये॒तानि॒ वै दि॒वो
ज्योती॑ःषि॒ तान्ये॒वाव॑ रुन्धे सु॒कृतां॑ वा ए॒तानि॒ ज्योती॑ःषि॒
यन्नक्ष॑त्राणि॒ तान्ये॒वाप्रो॑त्यथो॒ अनू॑का॒शमे॒वैतानि॑ (३)

ज्योतींषि कुरुते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै यत्सः स्पृष्टा
 उपदध्याद्वृष्ट्यै लोकमपि दध्यादवर्षुकः पर्जन्यः स्यादसः स्पृष्टा
 उपं दधाति वृष्ट्या एव लोकं करोति वर्षुकः पर्जन्यो भवति
 पुरस्तादन्याः प्रतीचीरुपं दधाति पश्चादन्याः प्राचीस्तस्मात्प्राचीनानि
 च प्रतीचीनानि च नक्षत्राण्या वर्तन्ते॥ (४)

भ्रातृव्यो लोक एवैतान्येकचत्वारिंशच्च॥ [१]

ऋतव्या उपं दधात्यृतूनां क्लृप्त्यै द्वंद्वमुपं दधाति तस्माद्वंद्वमृतवो-
 ऽधृतेव वा एषा यन्मध्यमा चित्तिरन्तरिक्षमिव वा एषा द्वंद्वमन्यासु
 चित्तीषूपं दधाति चतस्रो मध्ये धृत्या अन्तःश्लेषणं वा एताश्चितीनां
 यदृतव्या यदृतव्या उपदधाति चितीनां विधृत्या अवकामनूपं
 दधात्येषा वा अग्रेयोनिः सयौनिम् (५)

एवाग्निं चिनुत उवाच ह विश्वामित्रोऽददिथ्स ब्रह्मणान्नं यस्यैता
 उपधीयान्तै य उ चैना एवं वेददिति संवत्सरो वा एतम्प्रतिष्ठायै
 नुदते योऽग्निं चित्वा न प्रतितिष्ठति पञ्च पूर्वाश्चितयो भवन्त्यथ
 षष्ठीं चितिं चिनुते षड्वा ऋतवः संवत्सर ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रति
 तिष्ठत्येता वै (६)

अधिपत्नीर्नामिष्टका यस्यैता उपधीयन्तेऽधिपतिरेव संमानानां
 भवति यं द्विष्यात्तमुपदधद्वायेदेताभ्यं एवैनं देवताभ्यं आ
 वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छत्यङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो या यज्ञस्य
 निष्कृतिरासीत्तामृषिभ्यः प्रत्यौहन् तद्विरण्यमभवद्यद्विरण्यशल्लैः

प्रोक्षति यज्ञस्य निष्कृत्या अथो भेषजमेवास्मै करोति (७)

अथो रूपेणैवैनं समर्धयत्यथो हिरण्यज्योतिषैव सुवर्गं
लोकमेति साहस्रवता प्रोक्षति साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेरास्यां
इमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वित्याह धेनूरेवैनाः कुरुते ता एनं
कामदुघां अमुत्रामुष्मिल्लोक उप तिष्ठन्ते॥ (८)

सयोनमेता वै करोत्येकान्नचत्वारिंशच्च॥ [२]

रुद्रो वा एष यदग्निः स एतर्हि जातो यर्हि सर्वश्चितः स यथा
वत्सो जातः स्तनं प्रेप्सत्येवं वा एष एतर्हि भागधेयं प्रेप्सति
तस्मै यदाहुतिं न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च ध्यायेच्छतरुद्रीयं
जुहोति भागधेयेनैवैनं शमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न यजमानो
यद्गाम्याणां पशूनाम् (९)

पयसा जुहुयाद्गाम्यान्पशूञ्छुचार्पयेद्यदारण्यानामारण्याञ्जितिलयव
वा जुहुयाद्रवीधुकयवाग्वा वा न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति नारण्यानथो
खल्वाहुरनाहुतिर्वै जर्तिलांश्च गवीधुकाश्चेत्यजक्षीरेण जुहोत्याग्नेयी
वा एषा यदजाहुत्यैव जुहोति न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति
नारण्यानङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तः (१०)

अजायां घर्मम्प्राप्तिश्चन्त्सा शोचन्ती पूर्णं पराजिहीत सो ३-
ऽर्कोऽभवत्तदर्कस्यार्कत्वमर्कपूर्णं जुहोति सयोनित्वायोदङ्घ्रिष्ठञ्जुहोत्ये

वै रुद्रस्य दिग्स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते चरमायामिष्टकायां जुहोत्यन्तत एव रुद्रं निरवदयते त्रेधाविभुक्तं जुहोति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान्स्समावद्वीर्यान्करोतीयत्यग्रे जुहोति (११)

अथेयत्यथेयति त्रयं इमे लोका एभ्य एवैनं लोकेभ्यः शमयति तिस्र उत्तरा आहुतीर्जुहोति षट्स्सम्पद्यन्ते षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवैनं शमयति यदनुपरिक्रामं जुहुयादन्तरवचारिणं रुद्रं कुर्यादथो खल्वाहुः कस्यां वाहं दिशि रुद्रः कस्यां वेत्यनुपरिक्राममेव होतव्यमपरिवर्गमेवैनं शमयति (१२)

एता वै देवताः सुवर्ग्या या उत्तमास्ता यजमानं वाचयति ताभिरेवैनं सुवर्गं लोकं गमयति यं द्विष्यात्तस्य सञ्चरे पशूनां न्यस्येद्यः प्रथमः पशुरभितिष्ठति स आर्तिमार्च्छति॥ (१३)

पशूनां यन्तोऽग्रे जुहोत्यपरिवर्गमेवैनं शमयति त्रिंशच्च॥ [३]

अश्मन्नूर्जमिति परि पिश्वति मार्जयत्येवैनमथो तर्पयत्येव स एनं तृप्तोऽक्षुध्यन्नशोचन्नमुष्मिल्लोक उप तिष्ठते तृप्यति प्रजयां पशुभिर्य एवं वेद तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सः सराणा इत्याहान्नं वा ऊर्गन्नम्मरुतोऽन्नमेवाव रुन्देऽश्मंस्ते क्षुदमुं ते शुक् (१४)

ऋच्छतु यं द्विष्म इत्याह यमेव द्वेष्टि तमस्य क्षुधा च शुचा चार्पयति त्रिः परिपिश्वन्पर्येति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्य शुचं

शमयति त्रिः पुनः पर्येति षट्थसम्पद्यन्ते षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवास्य
शुचः शमयत्यपां वा एतत्पुष्पं यद्वैतसोऽपाम् (१५)

शरोऽवका वेतसशाखया चावकाभिश्च वि कर्षत्यापो वै
शान्ताः शान्ताभिरेवास्य शुचः शमयति यो वा अग्निं चितम्प्रथमः
पशुरधिक्रामतीश्वरो वै तः शुचा प्रदहो मण्डूकेन वि कर्षत्येष
वै पशूनामनुपजीवनीयो न वा एष ग्राम्येषु पशुषु हितो नारण्येषु
तमेव शुचार्यत्यष्टाभिर्वि कर्षति (१६)

अष्टाक्षरा गायत्री गायत्रौऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्य शुचः
शमयति पावकवतीभिरन्नं वै पावकोऽन्नैनेवास्य शुचः
शमयति मृत्युर्वा एष यदग्निर्ब्रह्मण एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनम्
कार्ष्णीं उपानहावुपं मुञ्चते ब्रह्मणैव मृत्योरन्तर्धत्तेऽन्तर्मृत्योर्धत्ते-
ऽन्तरन्नाद्यादित्याहुरन्यामुपमुञ्चतेऽन्यां नान्तः (१७)

एव मृत्योर्धत्तेऽवान्नाद्यः रुन्धे नमस्ते हरसे शोचिष इत्याह
नमस्कृत्य हि वसीयाः समुपचरन्त्यन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतय
इत्याह यमेव द्वेष्टि तमस्य शुचार्यति पावको अस्मभ्यः
शिवो भवेत्याहान्नं वै पावकोऽन्नमेवाव रुन्धे द्वाभ्यामधि क्रामति
प्रतिष्ठित्या अपस्यवतीभ्याः शान्त्यै॥ (१८)

शुर्वैतसोऽपामष्टाभिर्विकर्षति नान्तरेकान्नपञ्चाशच्च॥ [४]

नृषदे वडिति व्याघारयति पङ्क्याहुत्या यज्ञमुखमा रभतेऽक्षण्या

व्याघारयति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्यै
यद्वषट्कुर्याद्यातयांमास्य वषट्कारः स्याद्यत्र वषट्कुर्याद्रक्षांसि यज्ञं
हन्त्युर्वडित्याह परोक्षमेव वषट्करोति नास्य यातयांमा वषट्कारो
भवति न यज्ञं रक्षांसि घ्नन्ति हुतादो वा अन्ये देवाः (१९)

अहुतादोऽन्ये तानग्निचिदेवोभयांन्प्रीणाति ये देवा देवानामिति
दध्ना मधुमिश्रेणावोक्षति हुतादश्चैव देवानहुतादश्च यजमानः प्रीणाति
ते यजमानम्प्रीणन्ति दध्नेव हुतादः प्रीणाति मधुषाहुतादो ग्राम्यं वा
एतदन्नं यद्वध्यारण्यम्मधु यद्वध्ना मधुमिश्रेणावोक्षत्युभयस्यावरुद्धौ
शुमुष्टिनावोक्षति प्राजापत्यः (२०)

वै शुमुष्टिः संयोनित्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अनुपरिचारमवोक्षत्यप
वि वा एष प्राणैः प्रजयां पशुभिर्ऋध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति
प्राणदा अपानदा इत्याह प्राणानेवात्मन्धत्ते वर्चोदा वरिवोदा
इत्याह प्रजा वै वर्चः पशवो वरिवः प्रजामेव पशूनात्मन्धत्त इन्द्रो
वृत्रमहन्तं वृत्रः (२१)

हुतः षोडशभिर्भोगैरसिनाथ्स एतामग्नयेऽनीकवत्
आहुतिमपश्यत्तामजुहोत्तस्याग्निरनीकवान्थस्वेन भागधेयेन प्रीतः
षोडशधा वृत्रस्य भोगानप्यदहद्वैश्वकर्मणेन पाप्मनो निरमुच्यत
यदग्नयेऽनीकवत् आहुतिं जुहोत्यग्निरेवास्यानीकवान्थस्वेन
भागधेयेन प्रीतः पाप्मानमपि दहति वैश्वकर्मणेन पाप्मनो

निर्मुच्यते यं कामयेत चिरम्पाप्मनः (२२)

निर्मुच्येतेत्येकैकं तस्य जुहुयाच्चिरमेव पाप्मनो निर्मुच्यते
यं कामयेत ताजक्पाप्मनो निर्मुच्येतेति सर्वाणि तस्यानुद्भूत्य
जुहुयात्ताजगेव पाप्मनो निर्मुच्यतेऽथो खलु नानैव सूक्ताभ्यां
जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधात्यथो प्रतिष्ठित्यै॥ (२३)

देवाः प्राजापत्यो वृत्रश्चिरं पाप्मनश्चत्वारिंशच्च॥ [५]

उदेनमुत्तरां नयेति समिध आ दधाति यथा जनं यतेऽवसं
करोति तादृगेव तत्तिष्ठ आ दधाति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मै
भागधेयं करोत्यौदुम्बरीर्भवन्त्यूर्वा उदुम्बर ऊर्जमेवास्मा अपि
दधात्युदु त्वा विश्वे देवा इत्याह प्राणा वै विश्वे देवाः प्राणैः (२४)

एवैनमुद्यच्छतेऽग्ने भरन्तु चित्तिभिरित्याह यस्मा एवैनं
चित्तायोद्यच्छते तेनैवैनं समर्धयति पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु
देवीरित्याह दिशो ह्येषोऽनु प्रच्यवतेऽपामंति दुर्मतिम्बाधमाना
इत्याह रक्षसामपंहत्यै रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्तीरित्याह पशवो
वै रायस्पोषः (२५)

पशूनेवाव रुन्धे षड्विंहरति षड्वा ऋतवं ऋतुभिरेवैनं
हरति द्वे परिगृह्यवती भवतो रक्षसामपंहत्यै सूर्यरश्मिरुहरिकेशः
पुरस्तादित्याह प्रसूत्यै ततः पावका आशिषो नो जुषन्तामित्याहान्नं

वै पाव॑कोऽन्न॑मेवाव॑ रुन्धे देवासुराः संय॑त्ता आस॒न्ते दे॒वा
ए॒तदप्र॑तिरथमपश्यन्तेन॒ वै तैः॑ऽप्र॒ति (२६)

असुरानजयन्तदप्रतिरथस्याप्रतिरथत्वं यदप्रतिरथं
द्वितीयो होता॑न्वाहा॑प्रत्ये॒व तेन॒ यज॑मानो भ्रातृ॑व्याञ्जयत्यथो
अन॑भिजितमेवाभि जयति दश॑र्चं भवति दशा॑क्षरा वि॒राड्विराज॑मौ
लो॒कौ वि॒धृतावन॑यो॒र्लोक॑योर्विधृत्या अथो दशा॑क्षरा वि॒राडन्नं
वि॒राड्विराज्ये॑वान्नाद्ये प्रति तिष्ठत्यसदिव वा अन्तरि॑क्षमन्तरि॑क्षमिवाग्नी

अश्मानं॒ नि द॑धाति सत्त्वाय॒ द्वाभ्यां॑ प्रतिष्ठित्यै विमानं एष
दिवो मध्यं॑ आस्त॒ इत्या॑ह व्यैवै॒तया॑ मिमीते मध्ये॑ दिवो निहितः
पृश्नि॑रश्मेत्या॒हान्नं॑ वै पृश्न्यन्नमेवाव॑ रुन्धे चत॑सृभि॒रा पु॒च्छादे॑ति
च॒त्वारि॒ छन्दा॑ंसि छन्दा॑भिरेवेन्द्रं विश्वा॑ अवीवृध॒न्नित्या॑ह
वृद्धि॑मेवोपावर्तते वाजा॑ना॒ऽसृ॒तप॑तिम्पतिम् (२८)

इत्या॒हान्नं॑ वै वाजोऽन्न॑मेवाव॑ रुन्धे सु॒म्रहूर्य॑ज्ञो दे॒वाः आ
च॑ वक्षदित्या॒ह प्र॒जा वै प॒शवः॑ सु॒म्रं प्र॒जामे॑व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्ते
यक्ष॑दग्निर्दे॒वो दे॒वाः आ च॑ वक्षदित्या॒ह स्व॒गाकृ॑त्यै वाज॑स्य
मा प्र॑सवेनो॒द्भाभे॑णोद॒ग्रभी॑दित्या॒हासौ वा आ॑दित्य उ॒द्यन्नु॑द्भाभ
एष नि॒म्रोच॑न्निग्रा॒भो ब्रह्म॑णै॒वात्मान॑मुद्गृह्णाति ब्रह्म॑णा भ्रातृ॑व्यं नि
गृह्णाति॥ (२९)

प्राणैः पोषोऽप्रत्याग्नीध्रे पतिमेष दशं च॥ [६]

प्राची॒मनु॑ प्र॒दिशं॑ प्रेहि वि॒द्वानित्या॑ह दे॒वलोक॑मेवैतयोपावर्तते

क्रमध्वमग्निना नाकमित्याहेमानेवैतया लोकान्क्रमते पृथिव्या
अहमुदन्तरिक्षमारुहमित्याहेमानेवैतया लोकान्स्समारोहति
सुवर्यन्तो नापेक्षन्त इत्याह सुवर्गमेवैतया लोकमेत्यग्ने प्रेहि (३०)

प्रथमो देवयतामित्याहोभयेष्वेवैतया देवमनुष्येषु चक्षुर्दधाति
पञ्चभिरधि क्रामति पाङ्क्तो यज्ञो यावानेव यज्ञस्तेन सह
सुवर्गं लोकमेति नक्तोषासेति पुरोनुवाक्यामन्वाह प्रत्या अग्ने
सहस्राक्षेत्याह साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेरास्यै तस्मै ते विधेम
वाजाय स्वाहेत्याहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव (३१)

रुन्दे दध्नः पूर्णामौदुम्बरीः स्वयमातृण्णायां जुहोत्यूर्ग्वै
दध्यूर्गुदुम्बरोऽसौ स्वयमातृण्णामुष्यामेवोर्जं दधाति तस्मादमुतो-
ऽर्वाचीमूर्जमुप जीवामस्ति सृभिः सादयति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्र-
गमयति प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो न इत्यौदुम्बरीमा दधात्येषा वै
सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म (३२)

वै देवा असुराणां शततरुहाः स्तृहन्ति यदेतया
समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति
स्तृत्या अछम्बद्वारं विधेम ते परमे जन्मन्नग्न इति वैकङ्कतीमा
दधाति भा एवाव रुन्दे तां सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति
शमीमयीः शान्त्या अग्निर्वा ह वा अग्निचितं दुहेऽग्निचिद्वाग्निं दुहे
ताम् (३३)

सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामित्याहैष वा अग्नेर्दोहस्तमस्य कण्वं एव
 श्रायसोऽवेत्तेन ह स्मैन९ स दुहे यदेतया समिधमादधात्यग्निचिदेव
 तदग्निं दुहे सप्त तै अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इत्याह सप्तैवास्य
 साप्तानि प्रीणाति पूर्णया जुहोति पूर्ण इव हि प्रजापतिः
 प्रजापतेः (३४)

आस्यै न्यूनया जुहोति न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजा असृजत
 प्रजाना९ सृष्ट्या अग्निदेवेभ्यो निलायत स दिशोऽनु
 प्राविशञ्जुह्वन्मनसा दिशो ध्यायेद्दिग्भ्य एवैनमव रुन्धे दध्ना
 पुरस्ताञ्जुहोत्याज्येनोपरिष्ठात्तेजश्चैवास्मा इन्द्रियं च समीचीं
 दधाति द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः
 संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः साक्षात् (३५)

एव वैश्वानरमव रुन्धे यत्प्रयाजानूयाजान्कुर्याद्विकस्तिः सा
 यज्ञस्य दर्विहोमं करोति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै राष्ट्रं वै वैश्वानरो
 विष्मरुतो वैश्वानर९ हुत्वा मारुताञ्जुहोति राष्ट्र एव विशमनुं
 बध्नात्युच्चैर्वैश्वानरस्या श्रावयत्युपा९शु मारुताञ्जुहोति तस्माद्वाष्ट्रं
 विशमतिं वदति मारुता भवन्ति मरुतो वै देवानां विशो
 देवविशेनैवास्मै मनुष्यविशमव रुन्धे सप्त भवन्ति सप्तगणा वै
 मरुतो गणश एव विशमव रुन्धे गणेन गणमनुद्रुत्य जुहोति

विशमेवास्मा अनुवर्त्मानं करोति॥ (३६)

अग्ने प्रेह्यवं स्म दुहे तां प्रजापतेः साक्षान्मनुष्यविशमेकविंशतिश्च॥ [७]

वसोर्धारां जुहोति वसोर्मे धारासदिति वा एषा हूयते घृतस्य
वा एनमेषा धारामुष्मिल्लोके पिन्वमानोपं तिष्ठत आज्येन जुहोति
तेजो वा आज्यं तेजो वसोर्धारा तेजसैवास्मै तेजोऽव रुन्देऽथो
कामा वै वसोर्धारा कामानेवाव रुन्धे यं कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं
वि (३७)

छिन्द्यामिति विग्राहं तस्य जुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्यं
विच्छिनत्ति यं कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं सं तनुयामिति सन्ततां
तस्य जुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्यं सं तनोति द्वादश द्वादशानि
जुहोति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मा अन्नमव
रुन्देऽन्नं च मेऽक्षुच्च म इत्याहेतद्वै (३८)

अन्नस्य रूपं रूपेणैवान्नमव रुन्धेऽग्निश्च म आपश्च म
इत्याहेषा वा अन्नस्य योनिः सयोन्येवान्नमव रुन्धेऽर्धेन्द्राणि
जुहोति देवता एवाव रुन्धे यत्सर्वेषामर्धमिन्द्रः प्रति तस्मादिन्द्रो
देवतानां भूयिष्ठभाक्तं इन्द्रमुत्तरमाहेन्द्रियमेवास्मिन्नुपरिष्ठादधाति
यज्ञायुधानि जुहोति यज्ञः (३९)

वै यज्ञायुधानि यज्ञमेवाव रुन्देऽथो एतद्वै यज्ञस्य रूपं
रूपेणैव यज्ञमव रुन्धेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च म इत्याह

स्व॒गाकृ॑त्या अ॒ग्निश्च॑ मे घ॒र्मश्च॑ म॒ इत्या॑हैतद्वै ब्र॒ह्मव॑र्च॒सस्य॑ रू॒पः
रू॒पेणै॒व ब्र॒ह्मव॑र्च॒समव॑ रुन्ध॒ ऋक् मे॒ सामं॑ च म॒ इत्या॑ह (४०)

ए॒तद्वै छ॒न्दसा॑ रू॒पः रू॒पेणै॒व छ॒न्दा॑स्य॒व रुन्धे॑
गर्भा॑श्च मे व॒त्साश्च॑ म॒ इत्या॑हैतद्वै प॒शूना॑ रू॒पः रू॒पेणै॒व
प॒शून॑व॒ रुन्धे॑ क॒ल्पा॑ञ्जुहोत्य॒क्लृप्त॑स्य॒ क्लृप्त्यै॑ यु॒ग्मद॑यु॒जे जु॑होति
मिथु॒नत्वायो॑त्तराव॒ती भ॑वतोऽभि॒क्रान्त्या॑ ए॒का च॑ मे ति॒स्रश्च॑ म॒
इत्या॑ह दे॒वछ॒न्दसं॑ वा ए॒का च॑ ति॒स्रश्च॑ (४१)

म॒नुष्य॑छ॒न्दसं॑ च॒तस्र॑श्चाष्टौ च॒ दे॒वछ॒न्दसं॑ चै॒व म॒नुष्य॑छ॒न्दसं॑
चा॒व रुन्ध॑ आ त्रय॑स्त्रिंशतो जुहोति त्रय॑स्त्रिंश॒द्वै दे॒वता॑ दे॒वता॑
ए॒वाव॑ रुन्ध॑ आ॒ष्टाच॑त्वारिंशतो जुहोत्य॒ष्टाच॑त्वारिंश॒दक्षरा॑
जग॑ती जा॒गताः प॒शवो॑ जग॑त्यै॒वास्मै॑ प॒शून॑व॒ रुन्धे॑ वा॒जश्च॑
प्रस॑वश्चेति द्वा॒दशं॑ जुहोति द्वा॒दश॑ मा॒साः सं॑वत्सरः सं॑वत्सर ए॒व
प्रति॑ तिष्ठति॥ (४२)

वि वै यु॒जः सा॒मं च॑ म॒ इत्या॑ह च ति॒स्रश्चै॒कात्र॑पञ्चा॒शच॑॥ [८]

अ॒ग्निर्दे॒वेभ्यो॑ऽपा॒क्राम॑द्वा॒गधे॑यमिच्छ॒मान॑स्तं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नुप॑ न
आ व॑र्तस्व ह॒व्यं नो॑ व॒हेति॒ सोऽब्र॑वी॒द्वरं॑ वृ॒णै म॒ह्यमे॒व वा॑जप्रस॒वीयं॑
जुह॑वन्निति॒ तस्मा॑द॒ग्नये॑ वा॒जप्रस॑वीयं जुह॒ति यद्वा॑जप्रस॒वीयं॑
जुहो॑त्य॒ग्निमे॒व तद्वा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धय॒त्यथो॑ अभिषे॒क ए॒वास्य॑ स
च॒तुर्द॑शभिर्जुहोति स॒प्त ग्रा॒म्या ओष॑धयः स॒प्त (४३)

आ॒र॒ण्या उ॒भयी॑षा॒मव॑रुद्धा॒ अन्न॑स्यान्नस्य जुहोत्यन्नस्यान्नस्याव॑रु
 औदु॑म्बरेण सु॒वेण॑ जुहोत्यूर्वा उ॒दुम्बर॑ ऊ॒र्गन्न॑मूर्जे॒वास्मा॑
 ऊ॒र्जम॑न्नमव॑ रुन्धेऽग्निर्वै दे॒वाना॑म॒भिषि॑क्तोऽग्नि॒चिन्म॑नु॒ष्याणा॑न्तस्मा॑दग्नि
 न धा॒वेद॑वरुद्धः॒ ह्यस्या॑न्नमन्नमिव॒ खलु॑ वै व॒रुषं॑ यद्धावे॒दन्नाद्या॑द्धावेदुपा

उ॒पाव॑र्तते नक्तो॒षासे॑ति कृ॒ष्णायै॑ श्वेतव॑त्सायै पय॑सा
 जुहोत्य॒ह्वैवास्मै॑ रात्रिं प्र दा॑पयति रात्रि॒याह॑र॒होरा॑त्रे ए॒वास्मै॑ प्र॒त्ते
 काम॑म॒न्नाद्यं॑ दुहाते रा॒ष्ट्रभृ॑तो जुहोति रा॒ष्ट्रमे॒वाव॑ रुन्धे ष॒ड्विर्जु॑होति
 ष॒ड्वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुष्वे॒व प्र॑ति तिष्ठति भु॒वंन॑स्य प॒तु इति॑ रथमु॒खे
 पश्चा॑ह॒तीर्जु॑होति वज्रो॒ वै रथो॑ वज्रेणै॒व दि॑शः (४५)

अ॒भि ज॑यत्यग्नि॒चितः॑ ह॒ वा अ॒मुष्मि॑ल्लो॒के वा॒तोऽभि॑ प॒वते॑
 वा॒तना॑मानि जुहोत्य॒भ्यैवैन॑म॒मुष्मि॑ल्लो॒के वा॒तः प॒वते॑ त्रीणि जुहोति
 त्रयं॑ इ॒मे लो॒का ए॒भ्य ए॒व लो॒केभ्यो॑ वा॒तम॑व॒ रुन्धे॑ स॒मुद्रो॑ऽसि
 नभ॑स्वा॒नित्या॑हैतद्वै वा॒तस्य॑ रू॒पः रू॒पेणै॒व वा॒तम॑व॒ रुन्धे॑ऽञ्जलिना
 जुहोति॑ न ह्यै॒तेषा॑म॒न्यथा॑ह॒तिर॒वक॑ल्पते॥ (४६)

ओषधयः सप्ताभि दिशोऽन्यथा द्वे च॥ [९]

सुव॑र्गाय॒ वै लो॒काय॑ देव॒रथो॑ यु॒ज्यते॑ यत्राकृ॒ताय॑ मनुष्य॒रथ॑ ए॒ष
 खलु॑ वै दे॒वर॒थो यद॑ग्निर॒ग्निं यु॑नज्मि शव॑सा घृ॒तेने॒त्याह॑ यु॒नक्त्ये॒वैन॑
 स ए॑नं यु॒क्तः सु॑व॒र्गं लो॒कम॑भि व॑हति यत्स॒र्वाभिः॑ प॒ञ्चभि॑र्यु॒ज्याद्यु॑क्तो-

ऽस्याग्निः प्रच्युतः स्यादप्रतिष्ठिता आहुतयः स्युरप्रतिष्ठिताः स्तोमाः
अप्रतिष्ठितान्युक्थानि तिसृभिः प्रातःसवनेऽभि मृशति त्रिवृत् (४७)

वा अग्निर्यावानेवाग्निस्तं युनक्ति यथानसि युक्त आधीयत
एवमेव तत्प्रत्याहुतयस्तिष्ठन्ति प्रति स्तोमाः प्रत्युक्थानि
यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे द्वाभ्यामभि मृशत्येतावान् वै यज्ञो
यावानग्निष्टोमो भूमा त्वा अस्यात ऊर्ध्वः क्रियते यावानेव
यज्ञस्तमन्ततोऽन्वारोहति द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या एकयाप्रस्तुतं
भवत्यथ (४८)

अभि मृशत्युपैनमुत्तरो यज्ञो नमत्यथो सन्तत्यै प्र वा एषो-
ऽस्माल्लोकाच्चवते योऽग्निं चिनुते न वा एतस्यानिष्टक आहुतिरव-
कल्पते यां वा एषोऽनिष्टक आहुतिं जुहोति स्रवति वै सा तां
स्रवन्तीं यज्ञोऽनु परा भवति यज्ञं यजमानो यत्पुनश्चितिं चिनुत
आहुतीनां प्रतिष्ठित्यै प्रत्याहुतयस्तिष्ठन्ति (४९)

न यज्ञः पराभवति न यजमानोऽष्टावुपं दधात्यष्टाक्षरा गायत्री
गायत्रेणैवेनं छन्दसा चिनुते यदेकादश त्रैष्टुभेन यद्वादश जागतेन
छन्दोभिरेवैनं चिनुते नपात्को वै नामैषोऽग्निर्यत्पुनश्चितिर्य एवं
विद्वान्पुनश्चितिं चिनुत आ तृतीयात्पुरुषादन्नमत्ति यथा वै पुनराधेयं
एवम्पुनश्चितिर्योऽग्न्याधेयेन न (५०)

ऋध्नोति स पुनराधेयमा धत्ते योऽग्निं चित्वा नर्ध्नोति स

पुनश्चितिं चिनुते यत्पुनश्चितिं चिनुत ऋद्ध्या अथो खल्वाहुर्न
 चेतव्येति रुद्रो वा एष यदग्निर्यथा व्याघ्रः सुप्तम्बोधयति
 तादृगेव तदथो खल्वाहुश्चेतव्येति यथा वसीयाः सम्भागधेयेन
 बोधयति तादृगेव तन्मनुरग्निमचिनुत तेन नार्धोऽस एतां
 पुनश्चितिमपश्यत्तामचिनुत तया वै स आर्धोऽद्यत्पुनश्चितिं चिनुत
 ऋद्धौ॥ (५१)

त्रिवृदथ तिष्ठन्त्यग्न्याधेयेन नाचिनुत सप्तदश च॥ [१०]

छन्दश्चितं चिन्वीत पशुकामः पशवो वै छन्दांसि पशुमानेव
 भवति श्येनचितं चिन्वीत सुवर्गकामः श्येनो वै वयसाम्पतिष्ठः
 श्येन एव भूत्वा सुवर्गं लोकम्पतति कङ्कचितं चिन्वीत यः
 कामयेत शीर्षण्वानमुष्मिल्लोके स्यामिति शीर्षण्वानेवामुष्मिल्लोके
 भवत्यलजचितं चिन्वीत चतुःसीतं प्रतिष्ठाकामश्चतस्रो दिशो
 दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठति प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान्म्र (५२)

एव भ्रातृव्यान्नुदत उभयतःप्रउगं चिन्वीत यः कामयेत प्र
 जातान्भ्रातृव्यान्नुदेय प्रतिजनिष्यमाणानिति प्रैव जातान्भ्रातृव्यान्नुदते
 प्रति जनिष्यमाणान्नथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान् वज्रो वै रथो
 वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र हरति द्रोणचितं चिन्वीतान्नकामो द्रोणे
 वा अन्नमिष्यते सयोन्येवान्नमव रुन्धे समूहं चिन्वीत पशुकामः
 पशुमानेव भवति (५३)

परिचाय्यं चिन्वीत ग्रामकामो ग्राम्यैव भवति श्मशानचितं
चिन्वीत यः कामयेत पितृलोकं ऋध्रुयामिति पितृलोक एवर्ध्नाति
विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेतां स एता जमदग्निर्विह्व्या
अपश्यत्ता उपाधत्ता ताभिर्वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृद्धं
यद्विह्व्या उपदधातीन्द्रियमेव ताभिर्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धे
होतुर्धिष्णिय उप दधाति यजमानायतनं वै (५४)

होता स्व एवास्मां आयतनं इन्द्रियं वीर्यमव रुन्धे द्वादशोप
दधाति द्वादशाक्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशूनव
रुन्धेऽष्टावष्टावन्येषु धिष्णियेषूप दधात्यष्टाशफाः पशवः पशून्वाव
रुन्धे षण्मांर्जालीये षड्वा ऋतव ऋतवः खलु वै देवाः पितरं ऋतून्व
देवान्पितृन्प्रीणाति॥ (५)

प्र भवति यजमानायतनं वा अष्टाचत्वारिंशच्च॥ [११]

पवंस्व वाजंसातय इत्यनुष्टुक्प्रतिपद्वति तिस्रोऽनुष्टुभश्चतस्रो
गायत्रियो यत्तिस्रोऽनुष्टुभस्तस्मादः श्वस्त्रिभिस्तिष्ठः स्तिष्ठति
यच्चतस्रो गायत्रियस्तस्मात्सर्वाः श्वतुरः पदः प्रतिदधत्पलायते
परमा वा एषा छन्दसां यदनुष्टुक्परमश्चतुष्टोमः स्तोमानां
परमस्त्रिरात्रो यज्ञानां परमोऽश्वः पशूनां परमेणैवेनं परमतां
गमयत्येकविंशमहर्भवति (५६)

यस्मिन्नश्वं आलभ्यते द्वादश मासाः पञ्चर्तवस्त्रयं इमे लोका

असावा॑दित्य ए॑कवि॒ंश ए॒ष प्र॒जाप॑तिः प्राजाप॒त्योऽश्व॑स्तमे॒व
सा॒क्षादृ॑प्नोति॒ शक्र॑रयः पृ॒ष्ठम्भ॑वन्त्यन्यद॒न्यच्छ॑न्दोऽन्ये॑न्ये वा ए॒ते
प॒शव॑ आ ल॒भ्यन्त॑ उ॒तेव॑ ग्रा॒म्या उ॒तेवा॑रण्या यच्छ॒क्ररयः॑ पृ॒ष्ठं
भ॑वन्त्यश्व॑स्य सर्व॒त्वाय॑ पार्थुर॒श्मम्ब्र॑ह्मसा॒मं भ॑वति र॒श्मिना॑ वा
अश्वः॑ (५७)

य॒त ई॑श्व॒रो वा अश्वोऽय॒तोऽप्र॑तिष्ठितः परा॑ परा॒वतं॑
गन्तो॒र्त्पा॑र्थुर॒श्मम्ब्र॑ह्मसा॒मम्भ॑वत्यश्व॑स्य य॒त्यै धृ॒त्यै सङ्कृ॑त्यच्छावाकसा॒म
वा ए॒ष यद॑श्वमे॒धः कस्त॑द्वेदेत्या॑हुर्यदि॒ सर्वो॑ वा क्रि॒यते॒ न वा॑
सर्व॑ इति॒ यथ्सङ्कृ॑त्यच्छावाकसा॒मम्भ॑वत्यश्व॑स्य सर्व॒त्वाय॑ पर्या॑प्त्या
अन॑न्तरायाय॒ सर्व॑स्तोमोऽतिरा॒त्र उ॑त्तममहर्भवति॒ सर्व॑स्यास्यै
सर्व॑स्य॒ जित्यै॑ सर्वमे॒व तेना॑ऽऽप्नोति॒ सर्व॑ जयति॥ (५८)

अहर्भवति॒ वा अश्वोऽहर्भवति॒ दशं॑ च॥ [१२]

यदेकेन॑ प्र॒जाप॑तिः प्रे॒णानु॑ यजु॒षापो॑ वि॒श्वकर्मा॑न् आ या॒हि सु॒वर्गा॑य॒ वज्रो॑ गाय॒त्रेणा॑न् उदधे
समी॑चीन्द्रा॒य म॒युरपा॑ बला॒य पुरु॑षमृगः सौरी॑ पृष॒तः शका॑ रु॒रुरल॑जः सु॒पर्ण॑ आ॒ग्नेयोऽश्वोऽग्नये॑ऽनीकव॑ते
चतु॑र्विंशतिः॥ [१३] यदेकेन॑ स पापी॒याने॑तद्वा अ॒ग्नेर्धनु॑स्तद्दे॒वास्त्वेन्द्र॑ज्ये॒ष्ठा अ॒पां न॒प्रेऽश्व॑स्तूप॒रो
द्विप॑ष्टिः॥ 62॥ यदेकेनैकं शितिपात्येत्वं॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>